

E-demokratin är död – länge leve e-demokratin!

- Bristande problematisering som ett hinder mot en digital
demokrati i svenska kommuner

Abstract

This thesis takes its beginning in how the concept of e-democracy – a democracy mediated through information technology – by many is believed to have vanished from the Swedish municipal arena. This idea of a new form of digital democracy was brought forward during the last years of the 20th century as a remedy for a supposedly failing democracy. However, not more than a decade since these ideas were first introduced, its advocates started proclaiming the death of E-democracy in Sweden.

The question guiding this thesis is whether or not e-democracy actually disappeared. Did it not instead undergo a natural transformation from utopian ideal to pragmatic reality in the years following its introduction? A guiding proposal is that the quick rise and demise of the e-democratic field is closely connected with serious limitations in researchers and practitioners ability to address and define the subject in a fitting manner.

With the three classical democratic models as a guiding theory the thesis analyses the web pages of four municipalities that is said to be prominent in the practice of digital communication channels. The aim is to answer whether there is any e-democratic tools to be found – and what (if any) democratic ideal these tools support. Based on the result from this analysis, the democratic understanding of the people responsible for e-democracy in the municipalities is analyzed through interviews.

The analysis indicates that there are quite a few e-democratic tools present, supporting the electoral ideal. The same can not be said for the participant ideal and to even higher extent, the deliberative ideal. The result of the analysis furthermore gives credit to the preformulated hypothesis, that there is an inability to connect the e-democratic practice to the necessary underlying democratic ideals. There is an inability to link the different effects of the information and interaction tools to the need of the three ideal. There is also a strong technological focus, at the cost of deeper analysis of the democratic needs. Therefore, the strong symbolic value connected to the concept of a municipal e-democracy has created an inability to analyze the actual problems and possibilities in the implementation process.

Key Words: E-Democracy, Digital Democracy, Municipal Democracy, E-Gov,

Innehållsförteckning

1	E-demokratis uppgång och fall	2
1.1	Syfte och frågeställning	3
1.2	Metod och tillvägagångssätt	3
1.2.1	Sekventiell materialanalys	4
1.3	Disposition	5
2	E-demokratin som idé och ideal	6
2.1	Den månghövdade demokratiteorin	7
2.1.1	Tunn, stark och snabb demokrati – den onda, den goda och den fula.....	8
2.2	E-demokratin som analytiska idealtyper	9
2.2.1	Idealtypisk e-valdemokrati.....	9
2.2.2	Idealtypisk e-deltagardemokrati	10
2.2.3	Idealtypisk e-samtalsdemokrati	10
3	Tolkningsproblematiken	12
3.1	Hinder mot e-demokratin.....	12
3.2	E-demokratin – både levande och död	13
4	Kommunal e-demokrati för stärkt deltagande, samtal och val	15
4.1	Gradskillnader snarare än artskillnader mellan kommunerna	15
4.1.1	Demokratiinformation på hemsidan	15
4.1.2	Demokratiska interaktionsmöjligheter på hemsidan	16
4.2	Mekanismernas relevans och funktion	18
4.3	Avståndet mellan ideal och kommunal praktik.....	19
4.3.1	Retroaktiv information och redundanta interaktionsverktyg	19
4.3.2	De e-demokratiska verktygen stärker främst valdemokratin	20
5	Tolkningsproblematiken som ett hinder mot e-demokratin	22
5.1	”E-demokrati är dialog”	22
5.2	”Informationen är så självklar att vi inte räknar med den längre”	24
5.3	Tekniken är inte det centrala – eller är den det?	25
6	Slutsats	28
7	Referenser	29
8	Bilaga 1 – Analysmall för hemsidorna	32

1 E-demokratin uppgång och fall

”The Internet is not the first innovation of which people expect that it will lead to an enhanced sense of togetherness, understanding and even world peace” (Bross 2008: 667)

Sedan slutet av förra millennieskiftet har det inom västvärlden växt fram en oro för att demokratin skulle vara på väg in i en grundläggande kris. Denna förmodat annalkande kris tar sig uttryck i minskat partipolitiskt engagemang, sjunkande valdeltagande och ökat misstro mot styrande politiker.

Parallellt med att liknande domedagsprofetior tagit form har stora framsteg gjorts inom informationstekniken. Framförallt Internet har blivit etablerat som en lättillgänglig kommunikationsväg, obunden av tid och plats. Kopplingar mellan dessa båda trender var i slutet av förra århundradet lätta att göra, och snart tyckte sig många ha hittat lösningen på demokratin problem. En demokrati baserad på Internet skulle tända medborgarnas intresse, omfördela makt, riva alla barriärer och skapa en universell gemenskap. Därmed var *e-demokratin* i var mans mun som det som skulle frälsa demokratin. Flera teknikoptimister gick så långt att man ifrågasatte det representativa styrelseskickets lämplighet, när nu alla medborgare genom tekniken istället kunde vara aktiva på sina egna villkor och direkt besluta i alla frågor.

Demokratiutredningen (SOU 2000: 98) tillskrev i sitt betänkande en central roll till e-demokratin. Tekniken betraktades som ett sätt att föra demokratin i en mer samtalsdemokratisk riktning och bort från den rådande representativa ”åskådardemokratin”, vilken betraktades som ett misslyckande. De alltmer autonomt styrda kommunerna sågs av beslutsfattare och forskare som förträffliga experimentplattformar för införandet av denna nya demokrati. Flera uppmärksammade försök startade också i kommuner över hela landet kring millennieskiftet (Grönlund 2001: 34)

Denna inledande optimism kom dock successivt att övergå i pessimism allt eftersom man noterade hur de storvulna utopierna uteblev och experimenten snabbt rann ut i sanden. Flera forskare började några år in på 2000-talet ställa sig frågor som ”Vad hände med e-demokratin” (Ilshammar 2005), ”Var är e-demokratin?” (Ohlin 2005) och ”Förnyad eller försvunnen? – På spaning efter e-demokratin” (Bjurström 2005). Man siade att e-demokratin nu var död i Sverige. På 10 år gick e-demokratin från att vara allt till att vara inget. Vad var det som hände?

1.1 Syfte och frågeställning

Jag ska i denna uppsats ta utgångspunkt i e-demokratins uppgång och fall, för att analysera vad e-demokratien var - och är – samt vad som har hänt med denna e-demokrati. Studien analyserar de förklaringar som angivits till e-demokratins förmodade demis.

Syftet baseras i en hypotes om att ämnet samtidigt lidit av dels en bristande demokratiteoretisering och samtidigt en bristande verklighetsanknytning i de utopiska scenarier som målats upp. Att man inte analyserat e-demokratins relation till demokratiteorin har hindrat en nykter diskussion kring ämnet och i förlängningen bromsat e-demokratins potentiella utveckling.

Genom att undersöka ett antal framstående teknikkommuner med hjälp av en demokratiteoretisk tolkningsram är det min avsikt att anknyta debatten till en välbehövlig demokratiteoretisk genomgång. På så sätt kan vi med teoretisk uppbackning tydligare svara på om e-demokratien är död, eller om den bara är anpassad till verkligheten. Genom detta ges också svar på hur denna bristande nykterhet hos ansvariga agerar som ett hinder mot e-demokratien. De konkreta frågeställningarna som vägleder studien är:

*Finns e-demokratien i svenska kommuner idag, i så fall i vilken form?
På vilket sätt kan en bristande demokratiteoretisk problematisering agera som ett hinder mot ökad e-demokrati?*

Uppsatsens tämligen dramatiska titel åsyftar de stora IT-utopiernas död (och deras nödvändiga omvandling till pragmatisk verklighet). Men det anspelar också på den överhängande definitionsproblematiken inom ämnet, vilket föranleder att e-demokratien kan ha misslyckats enligt en viss definition och samtidigt vara högst vital enligt en annan.

1.2 Metod och tillvägagångssätt

För att besvara frågeställningarna används i studien en öppen och utforskande forskningsdesign. En bärande premiss för studien är att forskningsfältet lidit av en teoretiskt otydlighet och underutveckling. Att fältet saknar en solid grund föranleder att denna heuristiska, eller *explorativa* (Esaiasson m.fl. 2004: 210) fallstudiemodell är bättre lämpad än en regelrätt innehållsanalytisk teoritestning av samtliga kommuner. Den explorativa modellen syftar enligt Østbye m.fl. till att ge inledande insikter i ett utforskat forskningsfält eller vidareutveckla det i en ännu ej klarlagt riktning (2004: 242). Översatt till denna studie blir ansatsen ett

sätt att utveckla en djupare förståelse för *behovet* av mer omfattande teoretisering inom fältet.

Som underlag för denna pragmatiska metodansats har fyra kommuner valts ut, på basis av deras status som erkänt framstående inom IT- och e-demokratiområdet¹. Således analyseras inte hela kommunpopulationen utan fokus ligger istället på att bygga upp en kunskap om hur e-demokratin *ser ut* och *förstås* i ett fåtal fall. De studerade kommunerna är Nacka, Malmö, Umeå och Sigtuna. De tre förstnämnda har valts på basis av att de vunnit pris för sina IT-satsningar och Sigtuna för att man här fått medial uppmärksamhet för sin e-demokratisatsning. Valet av kommuner är således baserat på *strategiska* urvalskriterier (Esaiasson m.fl. 2004: 176), de har inte valts ut på grund av att de representerar ett genomsnitt av populationen utan för att de kan antas utgöra några av de främsta e-demokratikommunerna. Studien brukar därför vad Esaiasson m.fl. kallar *kritiska fall* under teorin *gynnsamma omständigheter*. Principen för strategiska urval av denna typ är att ”om de teoretiska föreställningarna inte får stöd här får de sannolikt inte stöd någon annanstans heller” (2004: 179). Detta kan översättas som att vi ger tesen, att e-demokratin lever, en sista chans. Hittar vi inte tecken på en levande demokrati här, går det troligen att tala om att e-demokratin faktiskt har gått hädan.

1.2.1 Sekventiell materialanalys

De två frågeställningarna som styr studien är korrelerade i den mån att den ena måste besvaras innan den andra kan behandlas. För att definitionsproblematiken ska kunna undersökas på ett meningsfullt sätt, krävs att det är klarlagt hur e-demokratin ser ut i respektive kommun. Att praktiken inom IT-området är så föränderlig och forskningen så splittrad är en anledning till att det bedöms som nödvändigt att samla in ny primärdata från hemsidorna, med hjälp av transparenta och teoretiskt understödda analysverktyg.

Valet av denna forskningsdesign innebär dock ett behov av två separata (men relaterade) materialanalyser enligt vad Gil-Garcia och Pardo benämner den *sekventiella* modellen (2006:3). De beskriver metodiken som att ”[s]equential strategies use one method first and based on the results, a second method extends or clarifies the findings from the first” (ibid.).

Det textanalytiska systemiserandet av hemsidorna innebär inte en ambition att skapa en fullständig indexering av alla möjliga skepnader som e-demokratiska inslag kan ta, utan är istället ett försök att undersöka hur de typiskt är utformade och hänger samman, samt vilket/vilka ideal som primärt understöds (jmf. Esaiasson m.fl. 2004: 235). Stor vikt läggs vid hur inslagen tillsammans skapar

---

¹ Priset ”Årets IT-kommun” delas vartannat år till kommuner som gör anmärkningsvärda satsningar på IT och e-tjänster. Priset delas ut i samverkan av SKTF och ett antal stora IT-företag. Vinnare har varit Kalix (2001), Nacka (2003), Malmö (2005), Umeå (2007) och Falkenberg (2009). Sigtuna har fått medial uppmärksamhet inom e-demokratin för bland annat sina digitala rådslag (se Computer Sweden 2006).

vad man skulle kunna kalla en e-demokratisk *diskurs* på hemsidorna. Diskurs tolkas här i sin grundaste form, då fokus ligger på relationen till demokratiidealen och inte till underliggande maktstrukturer (jmf. Winther Jørgensen & Phillips 2000: 7). Andra och/eller mer sofistikerade enskilda inslag kan således förekomma i andra kommuner, men utvalda studieobjekt får antas utgöra en god genomskärning för hur e-demokratien *som helhet* ser ut i populationen av de mest framstående e-demokratikommunerna.

Den efterföljande intervjuundersökningen baseras på källor från två av de studerade kommunerna. Sigtuna och Malmö har valts ut till intervjustudien bland studiens fyra kommuner på grund av de tydligast uttalat ambitionen att satsa på e-demokratien. Urvalet av personer till intervjuer är baserat på att de är centralt placerade källor inom den politiska organisationen respektive förvaltningen i de båda kommunerna. De kan således förväntas vara viktiga informationsknytpunkter i kommunens e-demokratiarbete och därmed besitta för studien viktig information, samt ha stort inflytande över hur e-demokratien tolkas i kommunerna. Huvudsakligen kommer de att bemötas som *respondenter*, vilket innebär att deras *explicita* och *implicita* tolkning av e-demokratien står i fokus (Kvale 1997: 13, Bignell 2002: 16; Bergström & Boréus 2000: 305).

1.3 Disposition

Efter att i kapitel 1 ha presenterat frågeställningen och den explorativa forskningsdesignen går jag i kapitel 2 igenom två relevanta demokratimodeller och vidareutvecklar dessa till studiens analysmall i form av idealtyper. Då hypotesen är att demokratiteorin till stor del varit frånvarande i e-demokratien utreds forskningen om denna ”definitionsproblematik” i kapitel 3, innan jag går in på de två analyskapitlen. Där presenteras först resultaten från hemsidanalysen, varvid dessa lärdomar används som grund intervjuerna, vars resultat analyseras i kapitel 5. Kapitel 6 avslutar skriften med lärdomar och vidare rekommendationer.

2 E-demokratin som idé och ideal

Liksom IT är demokrati ett mångtydigt och värdeladdat begrepp, något som ofta leder till vida tolkningsmöjligheter och risker för missförstånd (Ilshammar 2002c:19)

E-demokrati är ett starkt symbolladdat ord som ger en rad konnotationer till någon ny, exotisk form av demokrati, även om begreppet sällan preciserats till fullo inom litteratur eller kommunal praktik. Kolsaker och Lee-Kelley menar att "[t]he concept of e-democracy is ill-defined [...] and the field poorly theorised and relatively under-researched" (2006: 98).

E-demokratins vaga definition och teoretisering har gjort att det har varit tacksamt att stoppa in de värden och visioner som man önskar i begreppet. Det har sedan e-demokratibegreppets myntande lett till att olika samarbetande aktörer som strävar efter "ökad e-demokrati" i själva verket kan sträva mot helt olika mål och med olika metoder (jmf Norris 2004: 3, Chadwick 2003: 448).

E-demokrati handlar i sin enklaste definition helt enkelt om att använda "E", det vill säga digitala IT-hjälpmiddel (främst Internet) för att stärka demokratin och demokratiska processer (jmf Grönlund 2001: 43).

Eftersom den andra delen av ordet är "demokrati" kommer man inte mycket längre utan en närmare genomgång av demokratiska värden och mekanismer. Som Barber beskriver det, "[d]en avgörande punkten är naturligtvis att det inte finns något sådant som blott och bart demokrati" (1999:16). Det kan tyckas desillusionerande att behöva stycka upp det starkt symbolladdade begreppet i dess beståndsdelar, men i fallet med e-demokrati blir inte helheten större än delarna (Hacker & van Dijk 2000:1).

Det som skiljer olika demokratisyner kan lämpligt förklaras enligt Gilljam och Hermanssons definition:

En normativ demokratiteori innehåller normalt sett två huvudkomponenter: dels framhålls vissa värden på bekostnad av andra konkurrerande värden; dels finns en idé om hur demokratin skall fungera för att de värden som framhålls ska kunna realiseras (Gilljam och Hermansson 2004: 12).

Som de mest centrala demokrativärdena brukar *folksuveränitet* (folket har makten) och *politisk jämlikhet* (alla är lika inför makten) föras fram (ibid.). Dessa värden är unika för demokratin. Hur den inre relationen mellan dessa begrepp ser ut, och hur de ska bemötas är omtvistat. Det är anledningen till att flera olika *normativa demokratiteorier*, eller demokratiideal växt fram. Att de är normativa innebär att de baseras på olika värdegrunder och att de därmed inte empiriskt kan testas eller falsifieras. Vilket demokratiideal som ses som viktigast beror således på vilket demokrativärde som värderas högst (Ilshammar 2002a: 19).

Mekanismen, det verktyg som ska användas för att garantera de demokratiska värdena, är det som tydligast skiljer sig mellan olika demokratiideal. De huvudsakliga mekanismerna är *val/representation*, *direkt deltagande* och

deliberativa samtal mellan medborgare och styrande. Beroende på vilket ideal som är i fokus, antas en av dessa mekanismer vara bäst lämpat att uppfylla centrala demokrati- och styrelseskicksvärden.

2.1 Den månghövdade demokratiteorin

Studiens primära modell är den som Gilljam och Hermansson ställer upp i antologin *Demokratins mekanismer*. Som framgår senare är inte valet av modell egalt, utan har haft stor betydelse i tolkningen av e-demokratins.

Grundpelarna i denna modell är de tre idealen *valdemokrati*, *deltagardemokrati* och *samtalsdemokrati*. Författarna för fram valdemokratins som ett samlingsbegrepp för teoribildningar som framhåller återkommande val mellan "konkurrerande alternativ av representanter" som den primära mekanismen för att bevaka de demokratiska värdena (Gilljam och Hermansson 2003: 14). Eftersom medborgarna utser sina representanter är *information* av central betydelse. "Det är därför viktigt att medborgarna – särskilt under valrörelserna – får relevant information om den politik som förts under den gångna mandatperioden och om de alternativ till framtida politik som ställer upp till val" (ibid. 16). Två varianter av valdemokratiidealet finns. I *ansvarsidealet* ska medborgare genom röstandet utvärdera förd politik, alltså krävs information om politiska maktförhållanden, förd politik, tagna beslut och vilka faktiska resultat som åstadkoms och under vilka omständigheter (Kumlin 2003: 85). I *mandatidealet* ska medborgarna välja mellan representanters framtidsloften (baserade i ärliga intentioner), alltså krävs främst information om politiska målsättningar. Representanterna är ansvariga för sina beslut vilket gör att ingen *direkt* påverkan på politiken eller politikerna får äga rum (ibid.).

Det *deltagardemokratiska* idealet är enligt Gilljam i sig två separata typer av mekanismer. Dels deltagande som påverkansförsök (påtryckningar och opinionsaktiviteter) och dels deltagande i form av direkt beslutsfattande genom röstning. Påverkan används således för att hålla representanter under kontroll mellan valen. Information krävs även i detta ideal. För att ett deltagande ska kunna vara jämställt och meningsfullt måste medborgarna ha insyn i den praktiska politiken (Gilljam 2003: 187).

Samtalsdemokratins förespråkar ett öppet samtal där alla lyssnar och diskuterar förutsättningslöst. De goda argumenten väljs ut, samtidigt som egoistiska och ogenomtänkta argument sorteras bort (Gilljam och Hermansson 2003: 22). Offentlighet är enligt Naurin en väsentlig byggsten i varje form av deliberation. Genom öppenheten krävs utförlig argumentation av representanter istället för dolda uppgörelser och förhandling mellan parter (2003: 232). Förutom en öppen tillgång till information krävs enligt Coleman och Gøtze goda kanaler för att lämna åsikter till en öppen agenda (2001: 7).

2.1.1 Tunn, stark och snabb demokrati – den onda, den goda och den fula.

Skälet till att Gilljams och Hermanssons modell är vägledande för studien är att den har en tydlig utgångspunkt i den etablerade partipolitiska demokrati som varit dominerande i Sverige i många decennium. Det är dock en annan tredelad uppdelning som haft störst inflytande över den svenska praktiken och forskningen inom e-demokratiämnet. Det är den som istället talar om *stark*, *snabb* och *tunn* demokrati. Att denna alternativa modell lyfts in är just för att den starkt influerat svensk forskning och praktik inom e-demokratifältet, men den gör andra värderingar än studiens andra modell (se Ilshammar 2002c; Grönlund 2001; Bjurström 2005; Åström 2004).

Modellen har sin utgångspunkt i Barber, som menar att dagens representativa demokrati är tunn och svag, ”en färglös och utvattnad form av demokrati” som leder till alienering och korruption (Barber 1999: 16). Den är på samma sätt som Gilljams modell en mekanismbaserad uppdelning, där den tunna demokratin bygger på val, den snabba på direkt röstning och den starka på inflytande och samtal. I Åströms² modell finns det – vilket antyds av benämningarna – ett tydligt ställningstagande för den starka modellen och mot den tunna och den snabba.

Den *tunna* demokratin bygger enligt Åström på en syn på individer som ovilliga och oförmögna att delta aktivt i politiken (Åström 2004: 72). Medborgarna anses vara mer intresserade av individuella friheter och offentlig service än politik, ”den enda verkligt nödvändiga kontakten mellan väljare och valda [är] att väljarna genom val i efterhand utkräver ansvar av de styrande” (ibid. 74). Det som IT ska stärka är därmed den vertikala kanalen från eliten till folket, för effektivare förmedling av val- och serviceinformation (ibid.: 71).

Den *snabba*, deltagande demokratin handlar i Åströms uppdelning om hur varje enskild medborgares åsikt fortlöpande ska påverka styrandeprocessen genom votering. Den aggregerade folkviljan styr över politikerna (Åström 1999: 323). Det är den vertikala kommunikationsvägen från medborgarna in till politiken som primärt ska stärkas (Åström 2004: 71).

I den *starka* demokratin ska en ökad tvåvägskommunikation i horisontell och vertikal riktning bidra till att den befintliga demokratin stärks, samtidigt som deltagandet ökar i form av samtal.

Således menar man att den starka demokratin lämpligt nog innebär en ökning av både jämlikheten och folksuveräniteten, utan inre konflikt mellan de båda. En digital demokrati ska vara mer än voteringar och beslut. Fokus ligger på samtalet, hur åsikter formas och hur argument förs fram. Genom deliberativa samtal ska det bästa alternativet för alla arbetas fram och sedan accepteras genom konsensus eller eventuellt kompromiss. Genom samtal och delaktighet ska individer lära sig om demokratin och fostras till goda och ansvarsfulla medborgare (Åström 2004: 71, Ilshammar 2002a: 86).

---

² Denna modell benämns nedan som Åströms modell, då han tydligast länkat ihop den till e-demokratin. Det finns dock flera andra forskare som tidigare myntat uppdelningen.

2.2 E-demokratin som analytiska idealtyper

Att Åströms modell blivit normsättande och inte Gilljam och Hermanssons är av intresse för analysen av tolkningsproblematiken, då det till synes enda önskvärda alternativet är den starka demokratin. Alternativ som inte sätter samtalet som det enda sättet att föra demokrati betraktas som sämre, om de ens kan anses vara riktigt demokratiska. Den tunna demokratin marginaliseras till ett ofullständigt och haltande ideal. I e-demokratins förlängning så innebär det att vilka inslag som betraktas som demokratiska är de som stärker den starka demokratin. Det som stärker representationen identifieras inte som en del i e-demokratin i samma utsträckning. Modellen får således tydligare formen av ett *argument* än av en uppdelning av likvärdiga alternativ.

Likheterna mellan uppdelningarna är dock större än skillnaderna, vilket vi tar fasta på i analysen av de kommunala hemsidorna och intervjupersonernas utsagor. Med utgångspunkt i dessa grundläggande krav på mekanismer arbetas tre *idealtyper* fram. Idealtyperna är en operationalisering av demokratiidealens mekanismer samt deras digitaliserade form. De utgör helt enkelt en mall, vilken kan användas till att analysera förutsättningarna för olika e-demokratiska ideal inom de studerade kommunerna. Idealtyperna bygger på, men begränsas inte till de förslag på e-demokratiska verktyg som presenteras av bland andra SKTF i deras kommunindexering (se bilaga 1).

Relevant i utformningen av idealtyperna är att de tekniska och organisatoriska kraven blir större på somliga ideal. Det är inte tvunget så att tekniken hjälper idealet bäst genom att digitalisera den huvudsakliga mekanismen, potentialen för tekniken kan vara större för vissa element än för andra. En idealtypisk e-valdemokrati kräver inte nödvändigtvis att medborgarna röstar via nätet. I detta fall ligger den största teknikpotentialen för en stärkt valdemokrati i bidragandet till väl informerade och motiverade väljare. Som Ilshammar skriver ligger svårigheten för valdemokratin troligen i detta och inte i ”för höga trösklar in i vallokalen” (Ilshammar 2002b: 11).

I fallet med samtalsdemokratin och deltagardemokratin finns inte i samma utsträckning etablerade kanaler för samtal respektive deltagande, varvid sådana verktyg även bör vävas in i idealtyperna.

2.2.1 Idealtypisk e-valdemokrati

I alla ideal (enligt både Åströms och Gilljam och Hermanssons modeller) är *information* en grundförutsättning. I valdemokratin krävs information om vilka som är ansvariga för fattade beslut och genomförd politik. Dessutom behöver medborgarna informeras om olika politiska röstningsalternativ. Huruvida själva huvudmekanismen ska bakas in i en e-valdemokratisk idealtyp är ett ämne för diskussion. Som tidigare nämnts blir ett viktigt kriterium för utformandet av idealtyperna de *förväntningar* som ställts på dess tekniska implementering. För

valdemokratin har det inte typiskt betraktats som en del i e-demokratimekanismen att flytta själva valet online. Det finns redan en väl etablerad röstningsmekanism.

I skepnaden av analysmall blir således främst frågan om informationen av vikt. Vilka möjligheter finns för medborgaren att läsa om vilka beslut som fattats? Om vem som styr? Om hur kommunen har utvecklats under mandatperioden? Om vilka politiska alternativ som finns?

2.2.2 Idealtypisk e-deltagardemokrati

I deltagardemokratin krävs information som underlag för beslutsfattande/påverkan. Här är det enligt idealet främst information om de enskilda sakfrågorna som är av vikt, även om detta indirekt innebär att det behövs information om den kontext som sakfrågorna befinner sig i (budgetläge, samtida sakfrågor, vad som föranlett problemet/frågan). Även här förutsätts i viss mån att medborgarna har en tämligen god förmåga att själv finna och tolka information. Skillnaden i information är dock att en idealtypisk e-deltagardemokrati kräver information direkt och framförallt *innan* beslut fattas. I en idealtypisk IT-praktik innebär det att alla beslutande kommunala organ presenterar alla beslutsunderlag, dagordningar, och relevanta dokument i god tid före beslut fattas. På så sätt kan informationen användas som underlag för ökad direkt eller indirekt påverkan från medborgarna på beslutsprocessen.

En idealtypisk lyckad e-deltagardemokrati bör erbjuda nya – fungerande - vägar in till politiken och reella möjligheter för medborgare att sätta frågor på dagordningen. Olika tolkningar av idealet förespråkar mer direkt respektive indirekt deltagande, varvid båda formerna får beaktas när idealtypen jämförs med praktiken. Typiska deltagandeförstärkande interaktionsvägar är politikerbesökta diskussionsforum, medborgarförslag, kontaktuppgifter och möjligheten att nå sina politiker med hjälp av e-post.

2.2.3 Idealtypisk e-samtalsdemokrati

De flesta av de interaktionsverktyg som nämns i bifogad analysmall (se bilaga 1), till exempel diskussionsforumet, kan användas för att samtidigt stärka samtalet och deltagandet. Det väsentliga för slutsatsdragningen utifrån analystyperna blir därför *hur* forumet används, vilket organisatoriskt stöd och politisk respons som erbjuds medborgarna.

Eftersom grunden i samtalsdemokratin är det deliberativa samtalet måste en idealtypisk e-samtalsdemokrati erbjuda möjligheter till samtal av en sådan art. Teknik i form av diskussionsforum, videosamtal eller anslagstavlor kan i sig själv inte styra samtalets art eller mål (annat än genom att oönskat material modereras bort). Således blir de bakomliggande kraven på den politiska organisationen än mer omfattande i och med att en bredare och öppnare informationsplattform krävs. En e-postadress kan lämpa sig för att kontakta en politiker med syftet att påverka denne, men för det offentliga samtalet med det allmännas bästa i fokus

krävs ett bredare samtalsdeltagande än så. För att tala om en idealtypisk deliberation bör alla ha möjlighet att delta i samtalet med politiker. I minsta fall bör allmänheten ha möjligheten att följa deliberationen mellan grupprepresentanter och valda politiker.

Ett starkt särdrag hos informationen inom samtalsdemokratin i relation till övriga ideal är den starka fokuseringen på hur medborgarna är i behov av en lärandeprocess. Medborgarna förväntas inte ha en inneboende förmåga att förstå den demokratiska processen. Detta ställer högre krav på den e-samtalsdemokratiska idealtypen, vilken måste innehålla informationen från ovanstående idealtyper i pedagogisk form, samtidigt som den också kräver utbildande information om den demokratiska processen.

3 Tolkningsproblematiken

3.1 Hinder mot e-demokratin

Projektet 'Det digitala samhället' är på väg att kapsejsa (Ilshammar 2002a: 47)

I början av millenniet började flera forskare, debattörer och förespråkande praktiker inom e-demokratiämnet märka hur de storvulna samhällsförändringarna tycktes utebli samtidigt som flera av de stora kommunexperimenten stannade vid just experimentstadiet. Inom kort proklamerades hur hela e-demokratiprojektet misslyckats och förespråkare började leta efter syndabockar. Varför gick det inte som man förutspått? Vad (eller vem) var det som stod ivägen, som hindrade e-demokratin från att nå sin fulla potential?

En rad olika forskare har presenterat förklaringsmodeller. Både Grönlund (2001: 14, 19) och Hall och Löfgren (2006: 10) menar att politikerna, som har ansvar för e-demokratin, bromsar av rädsla för att släppa ifrån sig makt (se även Ilshammar 2005:5; Heravi 2006:44f).

Chadwick & May menar tillsammans med flera andra att förvaltningen, som tar över implementeringsansvaret när politikerna tvekar, också utgör ett hinder. Detta då förvaltningen styrs av en "dominant managerial discourse of cost cutting and efficiency", där kommunens demokratiska mål underordnas ekonomiska (2003: 445, se även Scott 2006: 342, Ilshammar 2002a: 52, Åström 1999: 328, Ohlin 2005, Hall & Löfgren 2006: 199). Man menar att IT-satsningar endast blir intressanta för förvaltningen i den mån de kan minska kostnader, vilket gör att demokratin hamnar långt ner på prioriteringslistan.

Pratchett m.fl. antar i artikeln *Barriers to e-Democracy* ansatsen att försöka kartlägga svaren på frågan om varför e-demokratin på den lokala nivån misslyckats, vilket mynnar ut i ett antal kategorier med potentiella hinder (se även Coleman & Norris 2005 för en liknande uppdelning).

Den för studien mest relevanta barriären är *Democratic understanding*. Förståelsen för demokratin är essentiell för hur man närmar sig e-demokratin, vilket visats i kapitel 2. Genom att dessa frågor inte har problematiserats har målen blivit oklara och metoderna blivit svårmotiverade. "Limitations in the conceptual understanding of local democracy and the potential role of e-democracy in that context are significant barriers to the future development and role of e-democracy in local government" (Pratchett m.fl. 2005: 22). Denna problematik tål att belysas ytterligare, vilket görs i avsnitt 3.2.

3.2 E-demokratin – både levande och död

”Far from revolutionizing the conduct of politics and civic affairs in the real world, we found that the Internet tends to reflect and reinforce the patterns of behavior of that world. Politics on the Internet is politics as usual conducted mostly by familiar parties, candidates, interest groups, and news media” (Margolis 2000: vii).

De faktorer som anges som förklaringar till att e-demokratin inte nått upp till den potential den förväntats ha, får alla en god empirisk uppbackning. Det finns en bred flora av statsvetenskaplig forskning som visar på hur ekonomismen i hög grad kommit att dominera förvaltningen, hur politiker inte vill släppa ifrån sig makten, samt hur medborgare saknar kunskap och framförallt intresse att delta i den organiserade politiken.

Trots det är det anmärkningsvärt hur stor vikt och uppmärksamhet som ges till dessa förklaringar inom e-demokratilitteraturen, då det varit känt sedan länge att dessa premisser föreligger inom den svenska (och internationella) kommunala demokratin. Rimligtvis borde de visioner som målade upp den lyckade e-demokratin tagit hänsyn till rådande förutsättningar, det är *samma* aktörer och strukturer som styr kommunen på nätet som utanför. Och det är *samma* medborgare. Men det tycks som att tilltron till teknikens förmåga att förändra samhället i grunden överskuggat detta.

Mer skeptiska/realistiska (och empiriskt förankrade) forskare har från olika håll påpekat hur teknikvisionerna skapat orealistiska förväntningar på e-demokratin. Margolis menar att Internet anpassas till ”the real world”, inte tvärtom (2000: 3) Även Barber, den stora samtalsdemokratiförespråkaren, är på så sätt nykter realist över teknikens möjligheter då han menar att ”tekniken oftare avspeglar det samhälle inom vilket den växer fram, än bestämmer och formar det samhället” (1999: 13, se även Norris 2004: 4; Torres m.fl. 2006: 277, 300).

Parvez går så lång som att säga att en viktig anledning till e-demokratis problem är just att visioner och ideal inte anpassats för att ta hänsyn till rådande politiska förutsättningar. Den efterföljande förvirringen har möjliggjort att flera alternativa tolkningar av mål och riktning har kunnat växa fram inom samma projekt. Då tolkningsdimension inte betraktats leder det i värsta fall till att man drar åt olika håll och man står handfallna och oförstående inför projektets misslyckande (2008: 32).

Det är av denna anledning som *förståelsen* i denna studie anammas som det största hindret. I och med att man inte ägnar någon tid åt att analysera vad som är rimligt, lämpligt eller ens hållbart utan bara fokuserar på en abstrakt vision så skapas projekt som flyger kort och kraschar hårt. De har inte givit någon demokratisk effekt eller lämnat efter sig några lärdomar, annat än en uppgivenhet rörande e-demokratis möjligheter (jmf. Hacker & van Dijk 2000: 3). Med dessa förutsättningar kan det inte betraktas som förvånande att e-demokratin snart kom att betraktas som ett misslyckande av visionärerna.

Men det finns också ett annat skäl att ifrågasätta dessa utsagor om e-demokratis misslyckande och försvinnande, även det kopplat till *förståelsen*. Om ovanstående avsnitt handlar om förståelse av *förutsättningarna* så berör följande

den *demokratiska* förståelsen. Det är även den som Pratchett m.fl. ovan avser med sin *Democratic understanding*. Eftersom det råder en sådan förvirring om vad e-demokratin är, vad den ska uppnå, samt hur den hänger ihop med demokratin och andra e-inslag så finns det inte en ensam definition på vad en *lyckad* e-demokrati är och innebär (jmf. Flak m.fl. 2007: 13). Således blir det svårt att säga när e-demokratin är misslyckad, utan att direkt bli hänvisad till den enskildes förväntningar och syn på demokratin.

Enligt studiens sätt att betrakta e-demokratin, som en mekanism att stödja olika demokratiska ideal, blir lärdomen från detta att när utsagor om e-demokratins misslyckande analyseras så måste man undersöka vad som avsetts med e-demokrati. För ett misslyckande enligt den samtalsdemokratiska skolan är inte samma sak som misslyckande för valdemokratin.

4 Kommunal e-demokrati för stärkt deltagande, samtal och val

4.1 Gradskillnader snarare än artskillnader mellan kommunerna

Vid översynen av hemsidorna framgår det tydligt att det finns flertalet inslag vilka kan tolkas som e-demokratiska verktyg utifrån en eller flera av idealtyperna. De är också tämligen lättfunna, när man vet vad man letar efter, eftersom de oftast ligger samlade på särskilda ingångar på hemsidorna. Kommunerna har inte bara använt liknande samlingsstrategi för att presentera e-demokratin utan har många likheter avseende såväl informations- som interaktionsverktyg.

4.1.1 Demokratiinformation på hemsidan

För den som söker grundläggande information kommunen, ansvariga politiker och fattade beslut är webbsidorna en god kanal. Med reservation för att verktygen är olika väl genomförda har samtliga kommuner följande information:

Nyheter och statistik

Statistik rörande befolkningsutveckling, inkomst, näringsliv, bostads- och arbetsmarknad med mera finns hos samtliga studieobjekt. Det finns tidsserier och jämförelser med andra kommuner, vilket gör att det är lätt att följa den ekonomiska och demografiska situationen och utvecklingen för kommunen. Alla kommuner har inte exakt samma statistik och prognoser men informationsmängden på området är omfattande.

Politiskt ansvariga och möjligheten att följa politiken

Det går att se valresultat och mandatfördelning i samtliga kommuner, men endast i Nacka och Sigtuna står det uttryckligt vilket eller vilka partier som styr under mandatperioden. Det finns även information om vilka representanter som sitter i kommunfullmäktige och i olika nämnder. Det går att söka representanter efter parti, nämnder och namn i alla kommuner. Det finns uppgifter om representanternas förtroendeuppdrag samt kontaktuppgifter (Sigtuna har även personbild och uppdragshistorik).

Möjligheten att följa kommunfullmäktigemöten direkt via webb-tv eller webbradio finns i alla kommuner, liksom att se/höra gamla möten i repris.

Protokoll och ärendesinformation

Gamla mötesprotokoll samt framtida mötestider finns för både nämnder, råd och fullmäktige sedan flera år tillbaka på alla sidor. Det som skiljer kommunerna åt är möjligheten att tillgodogöra sig bakgrundsinformation och beslutsunderlag. Nacka är mest pedagogisk genom att man publicerar alla relaterade dokument i samband med protokollen. Sigtuna och Umeå gör inte det, men har tämligen pedagogiska protokoll och diarium där man med möda kan söka efter en del av handlingarna till vissa nämnder. Malmö har de mest kortfattade protokollen och hänvisar istället till tjänsteskrivelser och bilagor som inte finns att tillgå, då man saknar diarium och andra publiceringskanaler för dessa dokument. Ingen kommun publicerar handlingar *innan* beslut tagits i nämnder och fullmäktige.

Politiska program och ekonomi

Vilken möjlighet finns då att finna information om de politiska partierna och deras program? Förutom tidigare nämnda kontaktuppgifter och förtroendevaldalistor har alla kommuner utom Nacka sidor med länkar och kontaktuppgifter till fullmäktigepartiernas lokala sidor (i den mån de finns). Både Nacka och Sigtuna presenterar den styrande majoritetens politiska mål på hemsidan. I övrigt finns mycket lite/ingen information om partiernas program på kommunhemsidan utan det återfinns istället på de lokala partihemsidorna (i den mån partierna har lokala sidor).

Flera av kommunernas övergripande ekonomiska dokument finns på hemsidorna. Budget och ekonomiska mål, årsredovisningar och delårsrapporter går att ladda ner från samtliga sidor, liksom sammanfattande information om dessa dokument. Dessutom finns information om skattesatsen och hur den är fördelad inom kommunen.

Vägledning och information om den demokratiska processen

Inslag som kan betraktas som politiskt utbildande information finns lite här och var på kommunernas hemsidor. Samtliga kommuner klargör vad nämnder och fullmäktige gör, samt i mer eller mindre generella ordalag vilka frågor som de olika instanserna har ansvar för. Ingen kommun presenterar dock ansvarsrelationen till lansting och stat, avseende vilka frågor som kommunen inte har ansvar för. Endast Umeå presenterar på ett tämligen tydligt sätt vilka områden som kommunen faktiskt har ansvar för.

Nacka och Umeå har en översiktlig genomgång om hur ett ärende går från inkommet brev till beslut och genomförande. Sigtuna presenterar en lättförståelig sammanfattning av varje kommunfullmäktigesammanträde. Malmö, Sigtuna och Umeå har också publicerat en politisk ordlista, med några vanliga begrepp.

4.1.2 Demokratiska interaktionsmöjligheter på hemsidan

I detta avsnitt skiljs inte interaktionsvägar för samtal och deltagande åt av praktiska skäl, utan alla mekanismer som är en väg för digital tvåvägskommunikation mellan *politiker* och *medborgare* lyfts fram.

Vid en första anblick på de olika hemsidorna tycks det som att möjligheten till *tvåvägskommunikation* via Internet mellan medborgare och politiker är betydligt större i somliga kommuner än andra. Malmö kommun har under ingången *Påverka* sina två flaggskepp inom e-demokratisatsningen. Dels finns *Malmöinitiativet*, som är uppbyggt likt ett forum. Där finns möjligheten för medborgare att publicera frågor eller förslag samt för andra medborgare att kryssa i att de stödjer förslaget och lämna kommentarer (efter att man skrivit under). Efter en viss förutbestämd tid stängs förslaget och förslagslämnaren får utvärdera vilket stöd denne fått för sin text, för att sedan gå vidare till andra kanaler. Det finns vid analystillfället ett stort antal aktiva och avslutade trådar, där de tio populäraste har från 476 till 23 underskrifter. Där finns också *Malmöpanelen*, som är en enkät som skickas ut till 1600 representativt utvalda personer. Den på sidan uttalade meningen är att panelen ”*regelbundet ska rådfrågas i politiska frågor innan ärendena går vidare till beslut i de kommunala nämnderna*”. Vid de två tillfällena som utskick gjorts (senaste mars 2009) har 25 frågor valts ut utifrån ett batteri med frågor som nämnderna skickar in till styrgruppen för demokratifrågor.

I Sigtuna har man 2005 genomfört elektroniska *rådslag*. Innebörden är att kommunen presenterar två eller flera förslag i en viss fråga och de medborgare som bedöms som berörda av beslutet får rösta. På hemsidan står det att ”*Kommunledningen, som består av socialdemokraterna, centerpartiet och miljöpartiet, förband sig att genomföra det alternativ som majoriteten av de röstberättigade väljer*”. Sedan 2005 har 11 rådslag hållits, med minskande frekvens. De första handlade alla om stadsbyggnadsfrågor medan de tre senaste behandlat seniorfrågor, landsbygdsfrågor respektive en ortsanalys. Sedan 2007 har även 11 chattar genomförts, där medborgare ställer frågor och politiker från de lokala partierna har möjlighet att svara. Dagordningen är öppen men cirklar kring ett visst tema.

Umeå kommun har både ett *diskussionsforum* och vad man kallar *e-dialog*. Syftet med diskussionsforumet är enligt hemsidan en förhoppning att ”*det ska föras intressanta och bra diskussioner om stort och smått*” och dagordningen är således öppen för medborgarna. E-dialogen är en funktion där medborgare lämnar förslag och synpunkter som sedan tjänstemän kommenterar och ”*för vidare i den demokratiska processen*” (Tjänsteman ledningsgrupp presidium nämnd), alternativt avslår. E-dialogen skapades för fritidsfrågor, men vid analystillfället har en parallell e-dialogfunktion skapats för att hantera förslag och synpunkter för nybyggnationen av en skola. Vare sig e-dialogen eller forumet har nämnvärd aktivitet.

Nacka kommun har inga uttalade e-demokratiska interaktionsverktyg på hemsidan. Dock har man, liksom övriga kommuner, kontaktuppgifter till samtliga förtroendevalda efter namn, parti och nämnd. E-post är en i sammanhanget effektiv kommunikationsväg, som skapar direktkontakt med den som eftersökes. Det kan tyckas obetydligt på grund av att det är så etablerat, men då kriteriet är funktion snarare än innovation har det en given plats. Samtliga kommuner

erbjuder möjligheten att lämna medborgarförslag och hos alla utom Malmö kan detta göras via hemsidan eller e-post. Nacka och Umeå har placerat dessa i samband med små kontaktportaler, vilka leder direkt politiska frågor åt ett håll och synpunkter och allmänna frågor/funderingar åt ett annat. Huruvida mer sofistikerade verktyg erbjuder bättre möjligheter till stärkning av något av demokratiidealen återkommer vi till.

4.2 Mekanismernas relevans och funktion

När man talar om e-demokrati som enskilda verktyg och som sammanhängande diskurs på hemsidan finns det skäl att skilja på *kvalitet* och *kvantitet*. Att ett stort antal inslag som skulle kunna betecknas demokrativerktyg finns närvarande är förvisso i sig gott då det tenderar att vittna om en vilja att arbeta med frågorna. Men det är inte nödvändigtvis så att fler inslag innebär mer eller bättre demokrati. Ett demokrativerktyg är inte ett demokrativerktyg förrän det innebär reella möjligheter till demokratisk information/kommunikation. Det är här som man bör koppla in kvalitetsbegreppet. Med kvalitet avses egentligen att verktygen är *relevanta och fungerande*.

Med relevansen avses att det fyller ett behov, det täpper till en lucka och erbjuder nya möjligheter till information eller kommunikation och därmed förenklar och fördjupar medborgarens insyn och deltagande. Men kvalitet kräver framförallt att verktyget faktiskt fungerar på ett meningsfullt sätt (och på det sätt som avses). Framförallt verktygen med inriktning på kommunikation kräver också att funktionen stöds av en fungerande struktur för bemötande av medborgarna.

Otydligheten över avsikten med många av verktygens existens är dock märkbar. Framförallt gällande de mer framträdande interaktionsverktygen ställer man sig flera gånger frågande till vad man vill uppnå och vad deltagandet ska syfta till. Tydligast exempel på detta är Umeås diskussionsforum, som inte erbjuder till någon vägledning eller incitament till deltagande, t.ex. i form av politisk närvaro. Om viljan till ökat deltagande fanns hos medborgarna skulle ett liknande öppet forum kanske räcka, men som det ser ut idag tycks det sakna funktion. Även e-dialogen i Umeå har en oklar funktion. Av det 50-tal förslag som kommit in sedan starten 2005, har samtliga besvarats av IT-ansvarig tjänsteman och inget har lämnat förvaltningsnivån (endast 2 har lämnat den direkta tjänstemannanivån). Detta kan knappast benämnas dialog (enligt en samtalsdemokratisk definition) och är knappast heller en effektiv väg in i den politiska processen.

Även Malmös påkostade högprofilprojekt *Malmöinitiativet* är omgivet av vissa komplikationer, främst på grund av oklarheter i syftet. Enligt ansvarig politiker är initiativet tänkt att vara ett "idéforum" (främst) mellan medborgare, men genom vaga instruktioner, en framträdande plats för underskrifterna samt en undanskymt diskussionsfunktion framstår den mer som en direkt väg in till politiken. Tolkningen blir lätt att ett förslag med tillräckligt många underskrifter

ska klubbas igenom av politikerna, men så är inte fallet. Dessa spretande signaler leder till att felaktiga förväntningar uppstår.

Avseende funktion för informationsverktygen på sidorna så blandas högt med lågt. Att somliga kommuner presenterar detaljerade ekonomiska redovisningar samtidigt som de inte skriver ut vilka partier som styr i kommunen kan tyckas underligt. Eller att alla kommuner lägger ut fullmäktige- och nämndprotokoll lätt tillgängligt för flera år tillbaka och erbjuder direktsändningar från kommunfullmäktige, samtidigt som man (med undantag för Nacka) väljer att inte presentera beslutsunderlagen.

4.3 Avståndet mellan ideal och kommunal praktik

För att kunna relatera den kommunala praktiken till studiens tre idealtyper måste analysen av de enskilda verktygen knytas samman till en e-demokratisk diskurs. De agerar inte i vakuum och är i stor utsträckning beroende av varandra, tydligast är interaktion beroende på information. I vilken mån erbjuder hemsidorna stärkta förutsättningar för ett valdemokratiskt, samtalsdemokratiskt eller direkt-demokratiskt ideal?

4.3.1 Retroaktiv information och redundanta interaktionsverktyg

Två slutsatser från genomgången av hemsidorna är av central betydelse i analysen av relationen mellan ideal och praktik:

1. **Det finns gott om information, men den är retroaktiv och kräver oftast politisk förkunskap.**
2. **E-post och medborgarförslag erbjuder bättre möjligheter till dialog och inflytande över politiken än andra mer tekniskt avancerade verktyg.**

Med den *första* punkten avses att av all den information som finns, så erbjuder ingen sida möjligheten att ta del av beslutsunderlag eller annan central information *innan* beslut tas eller åtgärder genomförs. Det finns möjligheter att läsa protokoll samt i viss mån beslutsunderlag i efterhand, när det inte längre går att diskutera beslutet eller påverka dagordningen. Proaktiviteten ligger istället i möjligheten att läsa budgeten och via majoritetsprogram eller parti-hemsidor studera vad partierna avser sträva mot under mandatperioden.

Informationsmängden är stor, men stringensen oftast bristande. Vissa områden är utbildande och pedagogiskt utformade, samtidigt som det på många andra centrala områden gapar stora informationshål. För den som saknar tidigare kunskap om diarier, avgränsningen mellan kommun och landsting eller ansvarsfördelningen mellan nämnder kan avsaknaden av guidning utgöra ett hinder. Trots detta finns det dock framstående informationsinslag som kan vara av

nytta för den som söker kunskap och insyn, framförallt för den som vet vad han/hon letar efter.

Den *andra* punkten (om dialog och påverkan) är inte så dystopisk som den vid första anblicken kan tyckas vara. Att få interaktionsverktyg när längre än e-post och medborgarförslag betyder inte nödvändigtvis att förutsättningarna för dialog och deltagande är dåliga, utan snarare att de på samma sätt som e-posten är beroende av politikernas incitament att starta upp och delta i dialoger, eller ta till sig förslag och synpunkter. Politikerna avgör nivån på medborgarnas reella möjligheter till inflytande, inte tekniken. Av de interaktionsverktyg som identifierats så erbjuder inget en mer direkt påverkansväg. Inget erbjuder bättre möjligheter för individen att få kontakt med en politiker utifrån sin egen agenda.

4.3.2 De e-demokratiska verktygen stärker främst valdemokratin

Utifrån de kriterier som i teoriavsnittet ställts upp inom idealtyperna går det att studera i vilken mån diskursen på hemsidan erbjuder förutsättningar för valdemokrati, samtalsdemokrati och deltagardemokrati.

Studieobjekten bryter konsekvent mot idealens inre logik. Den e-demokratiska praktiken blandar friskt (och till synes ovetande) mellan inslag som stödjer olika ideal. Det resulterar i att man anammar somliga förutsättningar för idealtyperna, men missar andra väsentliga delar, vilket lämnar grundmekanismen haltande.

Malmö kommun har genom Malmöinitiativet erbjudit sina medborgare relativt goda tekniska förutsättningar för ett deliberativt samtal (förvisso främst mellan medborgare). Samtidigt är man den sämsta kommunen i studien på att erbjuda beslutsrelaterad information (protokoll som ständigt hänvisar till handlingar som ej finns att tillgå). Som i alla studerade kommuner är den endast retroaktiv.

Den rika informationsmängden på Malmö sida är istället tämligen väl anpassad till att ge information om partiernas framtida mål (genom program som nås via partilänkar samt utsagor i webbsänd kommunfullmäktige) och de styrandes mål och resultat (budget, resultaträkningar, statistik). Valdemokratin har därmed goda förutsättningar för att stärkas via Malmös e-demokrati. Den undermåliga beslutsinformationen får dock även här betraktas som begränsande, även om möjligheten att se vilka beslut som tagits inte är lika central i detta ideal.

Det är ironiskt nog istället Nacka som erbjuder den mest kompletta och pedagogiska beslutsinformationen, trots att man på sin hemsida saknar både dedikerade samtals- och deltagarverktyg. Informationen är fortfarande inte proaktiv, men fler får möjlighet att ta del av beslutsunderlaget, vilket gör att deltagande och samtal kan ske på mer jämställda villkor. Som tidigare konstaterats är dock e-post och medborgarförslag ej att förringa när det gäller möjligheten till direkt påverkan på politiken, under förutsättning att den bakomliggande organisationen är beredd att ta till sig de förslag som de får. Med utgångspunkt i ansvarsmodellen har Nacka kommit relativt långt genom de satsningar som gjorts. Det finns goda möjligheter att utvärdera den styrande majoritetens målsättningar och genomförda politik. Ur mandatmodellens perspektiv är det dock ett hinder att det inte finns någon hänvisning till

oppositionella politiska partiers program eller hemsidor. Beroende hur man ser på medborgarens behov av pedagogik (vilket varierar mellan tolkningar av idealet) så finns det möjlighet att själv finna de olika partiernas lokala hemsidor.

Både Sigtuna och Umeå hamnar någonstans mellan Nacka och Malmö. De har mer beslutsinformation än Malmö, men tämligen tändlösa deltagar- och samtalskanaler som inte erbjuder reellt bättre vägar in till politiken eller dialogmöjligheter än vad kommunens e-postregister och medborgarförslag ger.

Det bestående intrycket från analysen är dock att både gällande möjligheten till information och insyn samt förutsättningarna för inflytande över politiken och deliberativ dialog på hemsidorna, så rör det sig om gradskillnader snarare än artskillnader. Samtliga kommuner har *verktyg* som med god marginal skulle kunna betraktas som e-demokratiska i någon form, samtidigt som de har en relativ oförmåga att skapa en sammanhållen e-demokratiskurs som når upp till någon av idealtyperna.

Samtalsdemokratin är det ideal som, med sina höga krav på information och interaktionsarenor, tycks ha det svårast på Internet. Malmöinitiativet står än så länge trevande och ensam i sin roll som någon form av deliberativ arena. Deltagardemokratin drabbas av samma informationsbrist, men lider enligt idealet inte riktigt lika illa av bristerna i pedagogiken. Det är också lättare att tolka fram flera tämligen väl fungerande påverkansverktyg på sidorna – inte minst i form av medborgarförslagen. Utan tvekan är det dock ur ett valdemokratiskt perspektiv som man tydligast kan proklamera att e-demokratin lever. Det finns på alla sidor en stor andel – sammanhängande – verktyg som stödjer valdemokratin. Såväl i ansvarsutkrävande- som mandatform.

5 Tolkningsproblematiken som ett hinder mot e-demokratin

Studien har som syfte att utreda i vilken mån en bristande demokratiteoretisk förståelse och problematiseringsförmåga kan agera som ett hinder för e-demokratin. Detta har tidigare belagts genom hänvisningar till tidigare forskning, liksom i kapitel 4 genom påvisandet av brister och logiska luckor. Avsikten är att undersöka ansvariga politikernas och tjänstemäns syn på den egna e-demokratin och därigenom utveckla lärdomarna om hur en bristande förståelse tar sig form och skulle kunna hindra utvecklingen av en kommunal e-demokrati.

5.1 ”E-demokrati är dialog”

”Det som det har handlat om hittills är olika former för dialogprojekt, som har genomförts med hjälp av ny teknik. Det tycker jag är definitionen på e-demokrati”
(ansvarig politiker, Malmö)

Det är dialogen som står i fokus hos de intervjuade politikerna, antingen (som ovan) i form av att vara det enda som betraktas som e-demokrati, eller som det slutliga målet med e-demokratisatsningarna. Ansvarig politiker i Malmö menar att e-demokratin är ett av flera verktyg som ska användas för att möjliggöra för alla medborgare att delta i dialog med politiska företrädare. Förståelsen av samtalet som den verkliga meningen med e-demokratin uttrycks också genom vilka underliggande teorier som styrt. Olika demokratiideal har enligt utsago inte diskuterats, istället har utgångspunkten varit en demokratitrappa, där *”information är på lägsta trappsteget, sedan kommer rådgivande, kommunikation och dialog”* samtidigt som *”det är mer demokrati ju högre upp man kommer, det var vår tolkning”* (ansvarig politiker, Malmö).

Tongångarna kring den egna kommunens problematiseringsförmåga är betydligt mer självkritiska i Sigtuna. Ansvarig Sigtunapolitiker och informationsansvarig tjänsteman menar båda att man inte har formulerat någon samlad definition eller ett uttalat syfte med IT-satsningen. Istället har målet enligt ansvarig politiker varit av typen *”mer demokrati”*. Det har varit fokus på *”olika metoder”* och inte på helheten och målet:

”Nej, vi har inget speciellt mål vi har sagt att vi vill nå mot. Nu har vi prövat olika saker och dragit igång arbetet och det har pågått projekt under flera års tid. Nu kanske vi måste ta och få ner det här i ’tratten’ och staka ut någon viljeriktning”
(ansvarig politiker, Sigtuna)

Ansvarig politiker i Sigtuna menar samtidigt att ”*det jag är ute efter är dialogen och delaktighetsdelen*”. Delaktigheten är i detta sammanhang att förstå som möjligheten att föra upp en fråga på dagordningen, inte att aktivt delta och påverka kommunens arbete. Båda politikerna är tämligen kritiska till ett ökat deltagande i form av detta direkta inflytande och påpekar hur den representativa demokratin och möjligheten till ansvarsutkrävande måste respekteras.

”Det kan låta bra till en början, att du kan kontakta kommunen direkt med åsikter, men efter några mandatperioder – ja, varför ska man då rösta? Då har vi på något sätt avvecklat partiernas roll i politiken” (ansvarig politiker, Malmö)

Valdemokratin berörs inte som ett mål eller en form av e-demokrati på annat sätt än just denna form, att den ska bevaras och inte påverkas negativt av direkt deltagande. Man ser inte att respektive hemsida skulle kunna medföra någon form av positiv effekt på möjligheten för medborgarna att utkräva ansvar eller ge mandat. Det tycks som om det saknas en kunskap om hur en e-demokratisk form av valdemokratin skulle se ut. När de principiella dragen i studiens tre ideal presenteras och ansvariga politiker ombeds utvärdera de egna satsningarna så ställer man sig också direkt avvisande till att valdemokratin skulle ha stärkts.

”Valdemokratin är mer för partierna. Det är svårt för kommunen egentligen att gå ut och redovisa för invånarna vad partierna har åstadkommit eller inte åstadkommit. Eller vad de lovar inför nästa mandatperiod. Det måste ju bli partiernas uppdrag att göra det” (ansvarig politiker, Sigtuna)

”Nej, egentligen inte. Jag tror inte fokus har legat på det utan det ligger mycket på dialogen och samtalet” (ansvarig politiker, Malmö)

Istället hävdar man från politiskt håll i båda fallen klart och tydligt att det är samtalsdemokratin som har stärkts av hemsidan:

”Jag tycker att satsningarna har stärkt samtalet, eftersom det är nya sätt att föra dialog som vi har. Det kan jag tycka att Initiativet rätt så tydligt visar på. Panelen också för allt i världen, det är också ett sätt att samtala” (ansvarig politiker, Malmö)

”Vi har framförallt stärkt samtalet, i synnerhet i jämförelse med vad vi hade innan vi påbörjade satsningen”(ansvarig politiker, Sigtuna)

Det är anmärkningsvärt hur samtalsdemokratin lyfts fram som både ensamt mål och som det enda ideal man lyckats närma sig genom sina satsningar. De egna utvärderingarna går på tvären med de slutsatser som denna studies analys arbetat fram.

Frånvaron av en gemensam förståelse eller djupare analys förstärks av att e-demokratiskt ansvariga tjänstemän inte delar politikernas definition på vad e-demokratin är eller vad som är målet med satsningarna. Ansvarig tjänsteman i Malmö betonar vikten av en gemensam begreppsanvändning och påpekar hur man inom hela Malmö kommun praktiserar en enhetlig syn på e-demokrati: *”Vi har faktiskt en fast definition [av e-demokrati] som baseras på Information Communication Technology. Det gäller både e-tjänster men också möjligheten att se politiska beslut”* (ansvarig tjänsteman, Malmö). Ansvarig politiker menar istället att e-tjänster inte har något med e-demokrati att göra. I den projektplan som antagits 2008 för Malmö kommun finns ingen definition på vad e-demokrati är, men istället en målbeskrivning:

”Målet för satsningen på e-Demokrati är ett ökat intresse för politik, högre valdeltagande i de allmänna valen, nå nya grupper för dialog, öka kunskapen om kommunen och dess förutsättningar, skapa nya arenor för engagemang och påverkan, höja effektiviteten och förståelsen för samhällsplaneringen” (e-Demokrati projektplan)

Ovanstående mål inrymmer samtliga ideal och säger således allt och inget på samma gång. Genom att allt inkluderas samtidigt som inget preciseras närmare framkommer inte vad som krävs för ett ökat intresse, högre valdeltagande eller ökad dialog. T.ex. framgår det inte att beslutsinformation är en förutsättning för dialog, eller att det kan finnas motsättningar mellan idealen avseende representativitet. Att både ansvarig politikers och tjänstemans tolkning av e-demokrati ryms inom ovanstående målsättning, trots att de är så olika, visar tydligt på hur lite guidning den ger. Splittringen exemplifieras i uttalanden som *”man har missbedömt från förvaltningen vad som är viktigt att prioritera för oss förtroendevalda”* och *”de har gjort lite som de vill”* rörande Malmöinitiativet (ansvarig politiker, Malmö)

Ansvarig tjänsteman i Sigtuna menar å sin sida, liksom ansvarig politiker, att e-demokratifrågan inte utretts på djupet i kommunen. Effekten blir att egna tolkningar ges tämligen fritt spelrum. Dialog och interaktivitet förringas inte i tjänstemannens tolkning, men samtidigt framträder tydligt en målsättning som placerar stärkt valdemokrati som ett slutligt mål:

”Det är bra att man kan välja sina representanter och kan lita på att de gör det de sagt och att man kan se vad de åstadkommit. Men det behövs också en argumentation under tiden så att man kan exponera olika ståndpunkter, att politikerna svarar på frågor eller ventilerar sin ståndpunkt. Då får man se att så här tänker dem och så här tänker jag. Nästa gång jag röstar så är det då lite lättare.”
(ansvarig tjänsteman, Sigtuna)

Det slutliga målet är alltså att via offentliga samtal få en ökad möjlighet för medborgarna att utreda de politiska alternativen enligt mandatmodellen och samtidigt se vad som åstadkommit enligt ansvarsmodellen (snarare än att förädla åsikter och skapa konsensus vilket är målet i samtalsdemokratin)

Som synes finns det en rad olika tolkningar inom kommunerna. I Sigtuna menar man själv på hur problemet finns närvarande och hur man inte gått på djupet. I Malmö har nya strategiplaner på bred front antagits för e-demokratisatsningarna, men trots det tycks tolkningsfriheten vara lika stor och avsaknaden av djupare problematisering lika närvarande.

5.2 ”Informationen är så självklar att vi inte räknar med den längre”

”En fråga som jag tycker är jätteviktig är information, informationsfrågor. Känner man inte till saker så är det också jättesvårt att lämna sina synpunkter till kommunen” (ansvarig politiker, Sigtuna)

Samtalsdemokratin ges alltså en central plats hos ansvariga politiker, samtidigt

som man inte omnämner bristen på proaktiv beslutsinformation som ett problem eller hinder. Beror det på att man anser att medborgarna redan är informerade eller att de inte behöver vara informerade för att kunna delta?

Som avsnittsrubriken (citerad från ansvarig politiker, Malmö) och det inledande citatet visar så anser ansvariga politiker i Sigtuna och Malmö tvärtom att informationen är en nödvändig förutsättning för deltagande och samtal. Samtidigt som man inte anser att valdemokratin stärkts av den valrelaterade information som finns så betraktar man samtalsdemokratin som stärkt trots bristen på relevant och proaktiv beslutsinformation.

En förklaring till denna paradox ligger troligtvis inbäddad i citatet som rubricerar detta avsnitt. Någonting som är självklart behöver knappast utredas och problematiseras vidare. På så likställs all information och en behovsutredning uteblir. Man analyserar inte *vilken* information som behövs för att stärka olika mekanismer. Finns det bara gott om information så spelar det mindre roll vilken denna information är. Det finns således också gott om nyttig information på Malmös hemsida, men den hjälper inte till att stärka de aspekter av demokratin som man själv tycks tro. På frågan om varför kommunen saknar diarum och beslutsunderlag på hemsidan är svaret att man helt enkelt inte behandlat det i styrgruppen. Informationens roll är så självklar att man inte ser de egna bristerna.

Sigtuna är – återigen – mer självkritisk till den egna kommunens förmåga, trots att hemsidan har en mer utvecklad och mer pedagogisk information om fattade beslut och om den politiska majoritetens avsikter. *”Jag upplever att man hittills inte lyft in informationen som en naturlig del i arbetet”* (ansvarig politiker, Sigtuna). Samma problematik i synen på informationen återfinns dock även här, då väl utvecklade informationsinslag som tydligt är medborgarna till demokratiskt gagn föringas och nedvärderas. Ett exempel är majoritetsprogrammet på hemsidan, där 9 mål och 49 nämnduppdrag för mandatperioden presenteras:

”Jag ser det inte som e-demokrati, jag ser det snarare som någon information om att det här är den politiska inriktningen under den här mandatperioden. Jag skulle inte säga att det stärker medborgarnas möjlighet att styra” (ansvarig politiker, Sigtuna)

Även med ett samtalsdemokratiskt ideal som mål är det anmärkningsvärt att man inte identifierar någon form av nytta för medborgarna med att förmedla de styrandes ambitioner. Att man från politiskt håll i både Sigtuna och Malmö påpekar informationens vikt för all form av demokrati, samtidigt som man menar att det är samtalsdemokratin som stärkts och *inte* valdemokratin tyder på en tämligen bristande demokratisk förståelse i allmänhet och förståelse för informationens roll i synnerhet.

5.3 Tekniken är inte det centrala – eller är den det?

En tredje förklaring till hur e-demokratin kommit att få sin nuvarande form i kommunerna samt hur definitionsproblematiken tar sig form går att finna i relationen mellan organisation, teknik och demokrati.

Både politiker och tjänstemän i kommunerna är snabba att påpeka att e-demokrati inte är någon ny och exotisk form av demokrati som ska ersätta de konventionella kanalerna. Man menar att det är demokratin som är det viktiga i satsningarna, inte nya tekniska lösningar i sig.

”Vi kallar inte det här med e-demokrati för en IT-fråga, det är bara verktyget. Det är viktigt att skilja dessa åt. Det är inte en IT-fråga, det är en demokratifråga. Och så använder vi IT för att göra det vi vill göra.” (ansvarig tjänsteman, Malmö)

Det är en inställning som rimmar väl med en god demokratisk förståelse; genom att utgå från befintliga demokratiska problem och sedan analysera vilka tekniska verktyg som krävs för att hantera problemen skapas meningsfulla verktyg. Tyvärr tycks detta uttalade arbetssätt inte självklart vara det faktiska.

”Istället för att frågan från början var: Hur ska vi utveckla demokratin i Malmö – ah, med ny teknik, kom den sig av att vi hade en ny IT-plattform och vi investerar massor i IT, vi sysslar med service via IT och nu ramlar vi in i demokrati, det kom på det sättet. Det är därför, det kom inte ifrån demokratitankarna, det kom ifrån tekniktankarna.

De som inom förvaltningen är intresserade av och har kommit att arbeta med e-demokrati är de som är intresserade av IT-frågorna. E:et har varit ett lite högre ting än vad demokratin har varit. Politikerna i styrgruppen har å andra sidan varit mer fokuserade på demokratin.” (ansvarig politiker, Malmö)

Både Malmös e-demokratistyrgrupp och Sigtunas Demokratinämd (inledningsvis som Demokratiberedning) inrättades *efter* det att kommunen beslutat påbörja ett antal specifika IT-projekt. I Sigtuna var rådslagen den ursprungliga satsningen och i Malmö kommun startades styrgruppen för att handha Malmöinitiativet och Malmöpanelen. Det har enligt politikerna haft den positiva effekten att demokratifrågan både på och utanför Internet kommit upp på dagordningen mer än tidigare. Det har dock också fått med sig effekten att det varit ett antal tekniska lösningar som varit i fokus för grupperna, snarare än en demokratisk helhetssyn.

Ansvarig politiker i Malmö menar på hur styrgruppen är begränsad till ett antal definierade uppdrag och projekt, snarare än att vara någon *”allmän demokratiberedning”*. Ansvarig politiker i Sigtuna menar på samma sätt att det är experiment och förslag på lösningar som man arbetat med, snarare än att ställa frågan om vilka behov som finns och problem som bör lösas.

”Jag känner så här, att det vi har gjort de här åren är att vi har prövat olika metoder. Men nu tycker jag att vi kanske måste formulera mer konkret hur vi ska gå vidare, vad vi strävar efter. Hittills är det experimenten i sig som har varit i fokus” (ansvarig politiker, Sigtuna)

Det är alltså främst teknikintresserade tjänstemän som kommit att styra inriktningen på e-demokratin i det hållrum som politikerna lämnat genom otydliga (eller obefintliga) riktlinjer och målsättningar. I Malmö, där nya satsningar vävs in mer aktivt, syns förvaltningens initiativmakt tydligt.

”Idéerna kommer ofta från oss tjänstemän, som är mer runt omkring och får reda på olika idéer som vi kan presentera för styrgruppen. En sådan aktuell idé är undersökningar via mobiltelefon. Det kan ligga i tiden framöver att man har sådana verktyg” (ansvarig tjänsteman, Malmö).

Tjänstemännen har den tekniska kompetensen och definierar vad som är möjligt att göra eller inte göra. På frågan om vilken roll i e-demokratin

mobilundersökningar skulle ha är svaret att *”Jag vet inte, men det kanske klarnar när vi i styrgruppen träffas och pratar mer om det”* (ansvarig tjänsteman, Malmö). Nya tekniska lösningar är således steg ett, först därefter försöker man finna någon form av e-demokratisk nytta med tekniken. Denna syn på nya tekniska lösningar ger en annan bild än det avsnittsinledande uttalandet från samma intervjuperson, om hur demokratin står i centrum.

Konklusionen är att ansvariga politiska grupper genom tekniska och organisatoriska begränsningar vare sig fått incitament eller reella möjligheter att börja i en analys av demokratiska behov. Att lösningen så tydligt presenterats innan ett problem formulerats är en central förklaring till hur definitionsproblematiken uppstått och fortsätter begränsa e-demokratin. Den reella förstärkningen av de demokratiska idealen får stå tillbaka till förmån för tekniska högprofilprojekt med stort symbolvärde men med liten långsiktig utvecklingspotential.

6 Slutsats

Det tycks tyvärr finnas en stor giltighet i hypotesen som ställdes upp i inledningen av uppsatsen. I de studerade kommunerna finns det en bristande problematiseringsförmåga, man har inte ställt upp klara mål eller definitioner kring e-demokratin. Det är inte fråga om någon osäkerhet, aktörerna är säkra på att den definition man själv har är den som gäller i hela organisationen. Att man från politiskt håll, utan djupare reflektion tycks sätta likhetstecken mellan samtalsdemokrati och e-demokrati – och ignorera andra demokratiska vinster – ger stöd åt hypotesen att ämnet är underteoretiserat.

Samtidigt finns det gott hopp för e-demokratin i den mån att det utvecklas nya verktyg och medborgarna tycks reagera positivt när dessa är väl genomtänkta och marknadsförda. Även för den icke-digitaliserade demokratin tycks det finnas positiva effekter, då styrgrupper och nämnder lyfter upp demokratin till debatt. Att döma av tjänstemännens utsagor är dock risken att intresset svalnar om inte politikerna är beredda att delta i de informations-, påverkans-, och samtalsvägar man skapar.

Resultaten av studien på e-demokratin som forskningsfält och för kommunal e-demokrati som helhet är i min mening betydande. I och med att problematiseringsförmågan var så begränsad i dessa framstående kommunerna är den sannolikt ett reellt hinder även i kommuner utan egna e-demokratiska nämnder och förvaltningsavdelningar. Dock skulle en mindre satsning i teorin kunna innebära att man tvingas nagelfara alternativen grundligare och välja de som ger mest faktiskt nytta, snarare än symboliska poänger.

Det krävs givetvis mer forskning och nya teorier för att en lämplig väg för e-demokratin ska kunna stakas fram. Ett antal lärdomar av vikt, för både forskarvärlden och den kommunala praktiken, kan dock mejslas fram här.

Den viktigaste lärdomen är att e-demokratin måste åtföljas av en djupare normativ demokratidebatt, även inom den kommunala praktiken. Arbetet i kommunerna har helt saknat djupare teoretiska resonemang. Man har utgått från givna svar och inte ställt sig frågan vilken demokrati det är man vill ha, och vad som krävs för att man ska närma sig det önskade idealet.

Den enklaste, men till synes mest svårlärda läxan är att man måste lära av historien. Internet är bara ännu ett medium, om än väldigt sofistikerat och mångbottnat. Det är fortfarande människor och organisationer bakom tekniken. Tekniken kan innebära en nyttig evolution när det används rätt, men om man förväntar sig en samhällsomvälvande revolution blir snart missnöjd.

Symbolvärdet måste försvinna för den kommunala praktiken. Luften måste gå ur ballongen. Det krävs att prestigen som plågat ämnet byts ut mot en reell förändringsvilja, att experimentlustan ersätts av samordning, eftertanke och gemensamt lärande.

7 Referenser

- Barber. 1999. "En plats för kommers eller en plats för oss" i SOU 1999: 177 – *Demokratiutredningens forskarvolym VII: IT i demokratins tjänst*. Sid. 13-30.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina. 2005. *Textens mening och makt - Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bignell, Jonathan. 2002. *Media semiotics: An introduction*. 2nd ed. Manchester: Manchester University Press.
- Bjurström, Anna. 2005. "Förnyad eller försvunnen – på spaning efter e-demokratin" i *Användning av informationsteknik i demokratiska beslutsprocesser*. Slutrapport av utredningsuppdrag Ju2004/5731/D DemocrIT. Sid. 1-23.
- Bross, Justus, F.M. 2008. "Weblogs, a promising new form for e-Democracy?" i *2008 IEEE/WIC/ACM International Conference of Web Intelligence and Intelligent Agent Technology*. Vol. 3, sid. 667-671.
- Chadwick, Andrew. 2003. "Bringing E-Democracy Back In – Why It Matters for Future Research on E-Governance" i *Social Science Computer Review*. Vol. 21, sid. 443-455.
- Chadwick, Andrew och May, Christopher. 2003. "Interaction between States and Citizens in the Age of the Internet: 'e-government in the United States, Britain, and the European Union" i *Governance: An International Journal of Policy, Administration and Institutions*. Vol. 16, nr.2, sid. 271-300.
- Computer Sweden. 2006-03-14. *Svensk e-demokrati har hamnat på efterkälken*. <http://computersweden.idg.se/2.2683/1.30433>. 2010-01-05.
- Coleman, Stephen och Götze, John. 2001. *Bowling Together: Online Public Engagement in Policy Deliberation*. www.bowlingtogether.net 2010-01-05.
- Coleman, Andrew och Norris, Donald F. 2005. "A new agenda for e-democracy" *Oxford Internet Institute, Forum Discussion Paper*. Vol. 4, Januari. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1325255. 2010-01-05.
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena. 2004. *Metodpraktikan. 2:a upplagan*. Stockholm: Nordstedts Juridik.
- Flak, Leif Skiftenes, Kyaw Sein, Maung, Øystein, Sæbø. 2007. "Towards a Cumulative Tradition in E-Government Research: Going Beyond the Gs and Cs" i M.A. Wimmer m.fl. (red.). *Electronic Government*. Sid. 13-22. Berlin/Heidelberg: Springer.
- Gil-Garcia, J. Ramon. och Pardo, Theresa A. 2006. "Multi-method Approaches to Digital Government Research: Value Lessons and Implementation Challenges". *System Sciences*. Vol. 4, sid. 1-11.
- Gilljam, Mikael. 2003. "Deltagardemokrati med förhinder" i Gilljam, Mikael och Hermansson, Jörgen (red.). *Demokratins mekanismer*. Sid. 185-211. Malmö: Liber.

- Gilljam, Mikael och Hermansson, Jörgen. 2003. "Demokratins ideal möter verkligheten" i Gilljam, Mikael och Hermansson, Jörgen, *Demokratins mekanismer*. Sid. 10-27. Malmö: Liber.
- Grönlund, Åke. 2001. *IT, demokrati och medborgarnas deltagande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Hacker, Kenneth L. och van Dijk, Jan. 2000. "What is Digital Democracy?" i Hacker, Kenneth L. och van Dijk, Jan (red.), *Digital Democracy – issues of theory and practice*. London: SAGE Publications.
- Hall, Patrik och Löfgren, Karl. 2006. *Politisk styrning i praktiken*. Malmö: Liber.
- Heravi, Farzad Ebrahimi. 2006. *Politisk kommunikation och IKT – En analys ur politikernas perspektiv i Västerås kommun*. Linköping: Linköpings universitet. Magisteruppsats vid Institutionen för Tema TDK. <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:22818>. 2010-01-06
- Ilshammar, Lars. 2002a. *Offentlighetens nya rum: teknik och politik i Sverige 1969-1999*. Örebro: Örebro universitetsbibliotek.
- Ilshammar, Lars. 2002b. "E-röstning – från teknologi till ideologi" i Holmqvist, Hans-Eric (red.) *E-röstning – en antologi*. Sid. 10-13. Arbetsgruppen om IT och Demokrati. www.nll.se/upload/IB/lg/regio/.../Antologi%20om%20e-demokrati.pdf. 2010-01-06
- Ilshammar, Lars. 2002c. "Föreställningar om IT och demokrati" i *HumanIT*. Vol. 6, sid. 17-49.
- Ilshammar, Lars. 2005-03-02. *Vad hände med e-demokratin?*. Inlägg på 24-timmarsbloggen. <http://24hr.gillar.se/2005/03/02/vad-hande-med-e-demokratin>. 2010-01-05.
- Kolsaker, Ailsa och Lee-Kelley, Liz. 2006. "Mind the gap" i M.A. Wimmer m.fl. (red.). *Electronic Government*. Sid. 96-106. Berlin/Heidelberg: Springer.
- Kumlin, Staffan. 2003. "Finns det någon ansvarig?" i Gilljam, Mikael och Hermansson, Jörgen (red.). *Demokratins mekanismer*. Sid. 83-103. Malmö: Liber.
- Kvale, Steinar. 1997: *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Margolis, Michael. 2000. *Politics as usual: the cyberspace 'revolution'*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Naurin, Daniel. 2003. "Offentlighet – renar, försenar och väcker känslor" i Gilljam, Mikael och Hermansson, Jörgen (red.). *Demokratins mekanismer*, sid.231-246. Malmö: Liber.
- Norris, Pippa. 2004. *Deepening Democracy via E-Governance*. Inledning till UN World Public Sector report. <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/World%20Public%20Sector%20Report.pdf&handle=sosig1060780047-10623>. 2010-01-05.
- Ohlin, Tomas. 2005. *Var är e-demokratin?*. Insändare på Computer Sweden. <http://computersweden.idg.se/2.2683/1.5204>. 2010-01-05.
- Parvez, Zahid. 2008. "E-Democracy from the Perspective of Local Elected Members" i *International Journal of Electronic Government Research*. Vol. 4, nr.3, sid.20-35.
- Pratchett, Lawrence, Wingfield, Melvin, Polat R. K. 2005. *Barriers to e-Democracy – Local government experiences and responses*.

- Forskningsrapport inom Local e-Democracy National Project.
www.lichfielddc.gov.uk/icele/downloads/Researchreport.pdf. 2010-01-05.
- Scott, James K. 2006 "E' the people – Do U.S. Municipal Government Web Sites Support Public Involvement?" i *Public Administration Review*. Vol. Maj/Jun, sid. 341-352.
- SKTF. 2002. *Hur står det till med e-demokratin – Om elektronisk demokrati i samtliga Sveriges kommuner och i Stockholms och Göteborgs stadsdelar*.
https://www.sktf.se/Templates/Page____1969.aspx. 2010-01-05.
- SOU 2000:1 Slutbetänkande från Demokratiutredningen. *En uthållig demokrati - Politik och folkstyre på 2000-talet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Torres, Lourdes, Pina, Vincent, Acerete, Basilo. 2006. "E-Governance Developments in European Cities" i *Governance: a Journal of Policy, Administrations and Institutions*. Vol. 19, nr.2, sid.277-302.
- Åström, Joachim. 1999. "Digital demokrati? – Idéer och strategier i lokal IT-politik" i SOU 1999: 177 - *Demokratiutredningens forskarvolym VII: IT i demokratins tjänst*. Sid.317-347
- Åström, Joachim. 2004. *Mot en digital demokrati? – Teknik, politik och institutionell förändring*. Frölunda: DocuSys
- Østbye, Helge; Knapskog, Karl; Helland, Knut; Larsen, Leif Ove. 2004. *Metodbok för medievetenskap*. Liber. Malmö
- Winther Jorgensen, Marianne och Phillips, Louise. 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund. Studentlitteratur.

INTERVJUKÄLLOR

- Ansvarig politiker, Malmö.** Ordförande i Styrgruppen för demokrati, som har e-demokratiskt ansvar i kommunen. Personintervju genomförd 2009-06-17.
- Ansvarig tjänsteman, Malmö.** Har formellt ansvar för kommunala e-demokratifrågor på tjänstemannanivå. Telefonintervju genomförd 2009-06-25.
- Ansvarig politiker, Sigtuna.** Ordförande i Demokratinämnden, ansvarig för e-demokratifrågor i kommunen. Telefonintervju genomförd 2009-06-30.
- Ansvarig tjänsteman, Sigtuna.** Informationschef och ansvarig för implementering av kommunens e-demokrati. Telefonintervju genomförd 2009-08-03.

INTERNETKÄLLOR

- www.malmo.se
www.sigtuna.se
www.umea.se
www.nacka.se

Datainsamlingen på samtliga angivna webbplatser har ägt rum under perioden 2009-05-01 till 2009-06-15.

8 Bilaga 1 – Analysmall för hemsidorna

DIGITALA VERKTYG FÖR INFORMATION OCH INTERAKTION

I denna bilaga presenteras en sammanställning över exempel på digitala verktyg vilka fungerar som strukturella förutsättningar för en kommunal e-demokrati. Schemat är en kombination av de faktorer som lyfts fram i Åström 2004, SKTF 2002, Torres m.fl. 2006.

Verktygen som presenteras i denna bilaga har i analysen huvudsakligen använts som statistiskt underlag analysmallen. Det är inte avsett som en representativ eller fullständig uppställning över möjliga inslag, Inom den explorativa ansatsen är den snarare att betrakta som en guide för var man kan börja leta efter e-demokratin. Kriterierna har inte viktats enligt någon kvantitativ mall utan bakats in i en diskursiv utvärdering av relationen mellan olika demokratiideals praktiska förutsättningar.

Informationsfunktioner med e-demokratipotential

Mandatfördelning i kommunen – vem har ansvar	Direktsändning från kommunfullmäktige/nämnder
Hur tillsätts de politiska representanterna i kommunen	Protokoll från kommunfullmäktige/möten
Vad har kommunen politiskt ansvar för (i relation till riksdag/landsting)	Hur är den kommunala organisationen uppbyggd
Beslutsprocesser – hur fungerar kommunfullmäktige, kommunstyrelse och nämnder	Information om förtroendevalda
Kalendarium – när tas beslut	Information om lokala politiska partier (inkl. länkar)
Dagordning/ärendelistor – vilka beslut tas	Ekonomisk information (budget, utvärderingar)
Beslutsunderlag – vilken är bakgrunden till besluten	Nyheter och information om kommunen
	Sökfunktion
	Diarium

Interaktionssfunktioner med e-demokratipotential

Diskussionsforum	Möjligheter att komma med förslag, synpunkter och klagomål till politiker
Medborgarjurys	Offentliga kommentarer på insända mail
Omröstningar	Kontaktuppgift till förtroendevalda
Opinionsmätningar	

Somliga poster har förtydligats och kriterier som uppenbart inte är relaterbara till i studien använda demokratimodeller har exkluderats (olika typer av e-tjänster). I den mån det inte entydigt gått att avfärda kriterierna har de fått vara kvar. Somliga verktyg är av sådan generell art att de kan användas för både digital demokrati och digitala tjänster, noterbart här är ett digitalt diarium.

Täckningen i kriterierna bedöms som god. Torres m.fl. presenterar ett liknande kvantitativt analyschema som SKTF i en intereuropisk lokal kontext. Likheter är stora, framförallt med hänsyn till att fyra års teknikutveckling skiljer de båda studierna åt. Den enda större skillnaden är hur stor vikt Torres m.fl. lägger vid att undersöka informationskriteriet ”financial accountability”. Grundidén är fortfarande möjligheter att analysera budget och utvärdera kostnader och uppnådda resultat i tidigare förd politik, vilket är tillräckligt för denna studie.